

บทที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 3 นำมาอภิปรายสิ่งที่สำรวจพบและอภิปรายตาม
สัมมุติฐานการวิจัยโดยเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้ม
พฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองตามตัวแปร โดยในแต่ละ
ตัวแปรมีขั้นตอนการอภิปรายดังนี้

ตอนที่ 1 อภิปรายแยกตามมาตรวัด เรียงตามลำดับคือ

- 1.1 เคยทำหรือไม่
- 1.2 จะทำหรือไม่ถ้ามีโอกาส
- 1.3 เคยเห็นผู้อื่นทำหรือไม่
- 1.4 คิดว่าผู้อื่นจะทำหรือไม่ถ้ามีโอกาส

ตอนที่ 2 นำผลการอภิปรายจากตอนที่ 1 มาวิเคราะห์เพื่อดูพฤติกรรมจริยธรรม
และแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปรอิสระ

เพศ

ตอนที่ 1 จากตารางที่ 15 ซึ่งแสดงถึงพฤติกรรมจริยธรรมที่เพศชายและเพศหญิง
เคยกระทำต่อสิ่งแวดล้อม พบว่าผลการวิจัยสอดคล้องกับสัมมุติฐานที่ตั้งไว้คือ เพศหญิงและ
เพศชายมีพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
หรือต่ำกว่า จำนวน 16 พฤติกรรม จากพฤติกรรมทั้งหมด 20 พฤติกรรม เรียงตามลำดับ
คือ การละสมวัตร การอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ การละละสิ่งมีค่า การไม่อนุ
รักรักษาสิ่งแวดล้อม การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การทำลายพันธุ์พืช การควบคุมสัตว์ การ
เช่นไหว้บวงสรวงผีล่างเทวดา การควบคุมพืช การแข่งสัตว์ การทำลายพันธุ์สัตว์
การใช้แรงงานสัตว์ การฆ่าสัตว์ การควบคุมน้ำ การทดลองกับสัตว์ และความรักสัตว์
ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เพศชายกระทำมากกว่าเพศหญิงทุกพฤติกรรม

จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมคือ พฤติกรรมการควบคุมน้ำ พืช และสัตว์ นั้น เป็นพฤติกรรมที่ต้องใช้ความรู้ ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยีทางการเกษตรสมัยใหม่ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น การทำลายพันธุ์พืช การทำลายพันธุ์สัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การแข่งขันสัตว์ การทดลองกับสัตว์ การฆ่าสัตว์ เหล่านี้ล้วนเป็นการกระทำที่ต้องใช้กำลังและความเข้มแข็ง เช่น การตัดไม้ในป่า การถางป่าทำไร่เลื่อนลอย การทำลายพันธุ์สัตว์ การโถกนาโดยใช้วัวควาย ผู้ชายช้วนามักเป็นผู้กระทำในขณะที่ผู้หญิงจะเป็นผู้ตำนา ในการนำสัตว์ต่าง ๆ มาแข่งขันไม่ว่าจะเป็น วัว ม้า ไก่ หรือแมกกระทิงปลา ล้วนเป็นการกระทำของเพศชายมากกว่าเพศหญิง ในทางตรงข้าม ผู้ชายมักจะมีความรักสัตว์เลี้ยงและผูกพันกับสัตว์เลี้ยงของตนมาก ดังจะเห็นได้จากการเลี้ยงนกชนิดต่าง ๆ การเลี้ยงสุนัขหรือสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ นอกจากนี้ในด้านการทำลายพันธุ์พืชหรือควบคุมพืชนั้น จะเห็นได้ว่า เพศชายมักจะมีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผสมพันธุ์ชนิดใหม่ ๆ เช่น กลัวไม้พันธุ์ผสมต่าง ๆ การตอน การชำ หรือการขยายพันธุ์พืชวิธีต่าง ๆ การเลี้ยงบอนไซ การตัดต้นไม้เป็นรูปต่าง ๆ มากกว่าเพศหญิง ดังจะเห็นได้จากผู้แต่งหนังสือเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้มักเป็นเพศชาย และผู้ที่มืออาชีพเป็นคนส่วนตามบ้านมักเป็นเพศชาย เช่นกัน จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมที่กล่าวมานี้ส่วนใหญ่จะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเลี้ยง การแข่งขัน ความตื่นเต้นโลดโผนและความแปลกใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2525 : 77) ที่ว่า ค่านิยมเกี่ยวกับความใจกว้าง ความก้าวหน้าและทันสมัยในเรื่องการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ แปลก ๆ ความตื่นเต้นโลดโผน การแข่งขันและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนั้น เพศชายมีค่านิยมด้านนี้มากกว่าหญิง เมื่อเพศชายมีค่านิยมดังกล่าวมากกว่าเพศหญิง เพศชายจึงน่าจะมีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความใจกว้าง ความก้าวหน้าและทันสมัยในเรื่องการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ แปลก ๆ ความตื่นเต้นโลดโผน การแข่งขันและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากกว่าเพศหญิง ดังนั้นจากข้อมูลที่ได้จึงสามารถสรุปได้ว่า เพศชายและเพศหญิงมีพฤติกรรมจรรยาบรรณต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$ หรือต่ำกว่า)

สำหรับพฤติกรรมการสะสม ตามที่ปรากฏโดยทั่วไปมักพบว่า เพศหญิงมักจะมีพฤติกรรมด้านนี้มากกว่าเพศชาย ไม่ว่าจะเป็นการสะสมแก้วแหวน เงินทอง เพชรพลอย แมกกระทิง สัตว์ทองหรืออื่น ผู้หญิงก็จะเป็นฝ่ายเก็บตามประเพณี แต่จากข้อมูลที่ได้ปรากฏว่า เพศชายตอบว่ากระทำพฤติกรรมนี้มากกว่าเพศหญิง ส่วนพฤติกรรมการอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติก็เช่นกัน

เพศหญิงมักจะมีผลดีต่อตนเองและผู้อื่นในการมองความงามของธรรมชาติ แต่ก็
เป็นเพียงความคิดเท่านั้น พฤติกรรมการอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติในสภาพที่เป็นจริง
เพศชายมักเป็นผู้กระทำมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่ต้องใช้กำลัง ความเด็ด
เดี่ยว และขยันในการทำงาน เพื่อคอยดูแลอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติและป้องกันมิให้
การบุกรุกหรือทำลายความงามของธรรมชาติ

ในทางตรงข้ามพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการไม่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกระทำให้สิ่งแวดล้อม
เสื่อมสภาพนั้น พบว่าเพศหญิงกระทำน้อยกว่าเพศชาย ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะความกล้า
เปิดเผยของแต่ละเพศไม่เท่ากัน โดยเฉพาะจากการอบรมเลี้ยงดูนั้น จะเห็นได้ชัดว่า เพศ
ชายมีอิสระในการคิดและการกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากกว่าเพศหญิง (ไพฑูริย์ เครือแก้ว,
2513 : 190) ดังนั้นเพศชายจึงตอบว่า เคยกระทำพฤติกรรมนี้มากกว่าเพศหญิง

สำหรับพฤติกรรมที่เพศชายและเพศหญิง เคยกระทำไม่แตกต่างกัน 4 พฤติกรรม
คือ พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การไม่อนุรักษ์พลังงาน การนำสัตว์มาต่อ
คู่กัน และความเชื่อในไสยศาสตร์ จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันรัฐบาลมีการประชาสัมพันธ์ทั้งทาง
โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ให้ประชาชนเห็นประโยชน์ของการอนุ
รักษ์ทรัพยากรและพลังงานอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้พฤติกรรมการไม่อนุรักษ์นี้จะส่งผลโดย
ตรงต่อผู้กระทำพฤติกรรมนั้นคือ การสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ซึ่งน่าจะมีผลให้ความแตกต่างของ
เพศหญิงและเพศชายในด้านนี้ลดลง ส่วนการนำสัตว์มาต่อคู่กันก็มีผู้น้อยในปัจจุบัน นอกจากนี้
กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักเรียนและครู การนำสัตว์มาต่อคู่กันซึ่งมีผู้กระทำน้อย เนื่องจากการ
ศึกษาอบรมทางด้านจริยศึกษาในโรงเรียน ความแตกต่างของทั้งสองเพศจึงมีน้อย ความเชื่อ
ในไสยศาสตร์ก็เช่นกัน เนื่องจากความเชื่อในด้านนี้มีถูกถ่ายทอดทางการอบรมเลี้ยงดูและ
ไม่มีการเลือกเพศ ในการถ่ายทอดความเชื่อนี้อย่างเจาะจง ดังนั้นความแตกต่างทางด้านนี้
ในเพศชายและเพศหญิงจึงไม่แตกต่างกัน

จากตารางที่ 16 พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรม
จริยธรรมถ้ามีโอกาสแตกต่างกันจำนวน 11 พฤติกรรม โดยเพศชายมีแนวโน้มที่จะทำพฤติ
กรรมการควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช การทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลาย
พันธุ์พืช การอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติและความรักสัตว์ มากกว่าเพศหญิง จะเห็นได้
ว่าข้อมูลนี้สอดคล้องกับตารางที่ 15 ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่ต้องใช้กำลังและความ

แข็งแรง แต่เพศหญิงถูกอบรมให้ขู่ในขอบเขต สิ่งบเล้งยม เรียบร้อย (วิบูลย์ ธรรมวิทย์ 1968 : 1-8) ทั้งมีโครงสร้างทางร่างกายที่ไม่เหมาะสำหรับการทำงานหนักหรืองานที่ต้องใช้กำลังมาก ๆ ดังนั้นเพศหญิงจึงมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้น้อยกว่าเพศชาย

สำหรับพฤติกรรมที่เพศหญิงและเพศชายมีแนวโน้มที่จะกระทำไม่แตกต่างกันคือ การทำลายทรัพย์สิน การทำให้สิ่งแวดลอมสกปรกและการไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุนั้น เป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำจะได้รับการตำหนิและการลงโทษถ้ามีผู้พบเห็น ดังนั้นบุคคลจึงมักหลีกเลี่ยงที่จะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้ถ้าไม่จำเป็น สิ่งไม่พบความแตกต่างของแนวโน้มของพฤติกรรมของทั้งสองเพศ นอกจากนี้พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานสัตว์ การแข่งสัตว์ การนำสัตว์มาต่อสู้กัน การทดลองกับสัตว์ การฆ่าสัตว์และการเข่นไหวบวงสรวงผีลาง เทวดานั้น ล้วนเป็นพฤติกรรมที่สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป ไม่ถือเป็นสิ่งผิดปกติหรือควรตำหนิ ดังนั้นเพศชายและเพศหญิงจึงมีแนวโน้มในการที่จะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้ไม่แตกต่างกัน

สำหรับตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่าเพศชายและเพศหญิงเคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดลอมแตกต่างกัน จำนวน 13 พฤติกรรม จากทั้งหมด 20 พฤติกรรม ในจำนวนนี้เพศหญิงเคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดลอมมากกว่าเพศชาย 8 พฤติกรรม คือ การควบคุมสัตว์ การอนุรักษ์พันธุ์พืช การควบคุมพืช การรักษาความสะอาดของสิ่งแวดลอม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรณี การละสมวัตถุ การควบคุมน้ำและการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ ส่วนพฤติกรรมที่เพศชายเคยเห็นผู้อื่นกระทำต่อสิ่งแวดลอมมากกว่าเพศหญิง 5 พฤติกรรม คือ การแข่งสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การฆ่าสัตว์ ความรักสัตว์และการทดลองกับสัตว์

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า พฤติกรรมที่เพศหญิงเคยเห็นผู้อื่นกระทำมากกว่าเพศชายคือ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำลายและการควบคุม เช่น การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช การควบคุมน้ำ การทำลายพันธุ์พืช การทำลายทรัพยากรธรณี เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับตารางที่ 14 เนื่องจากพฤติกรรมเหล่านี้เพศชายมักเป็นผู้กระทำมากกว่าเพศหญิงตามทีกล่าวมาแล้ว ดังนั้น เพศหญิงจึงมักเป็นผู้สังเกตมากกว่าเป็นผู้กระทำด้วยตนเอง ส่วนพฤติกรรมที่เพศชายเคยเห็นผู้อื่นกระทำมากกว่าเพศหญิงนั้นเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ทั้งสิ้น เช่นการแข่งสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ ส่วนการฆ่าสัตว์ก็เป็นการกระทำของเพศชายเป็นส่วนใหญ่เช่นกัน และเพศหญิงมักจะหลีกเลี่ยงที่จะพบเห็นการกระทำเช่นนี้ ดังนั้นเพศชายจึงเคยเห็นการกระทำ

ทำเหล่านี้มากกว่าเพศหญิง

สำหรับพฤติกรรมที่เพศชายและเพศหญิง เคยเห็นผู้อื่นกระทำต่อสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันคือ การไม่อนุรักษ์พลังงาน การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ การละเมิดสิ่งมีค่า การเซ็นไหว้วางสรวยผิลาจเทวดา ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมซึ่งสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป และเพศชายและเพศหญิงมีโอกาสที่จะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้เหมือนกัน จึงไม่พบความแตกต่างของทั้งสองเพศต่อพฤติกรรมดังกล่าว

จากตารางที่ 18 แสดงว่าเพศชายและเพศหญิงคิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมจรรยาธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน 13 พฤติกรรม โดยเพศชายคิดว่าผู้อื่นจะ**ทำพฤติกรรมจรรยาธรรมต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่า**เพศหญิง 11 พฤติกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการควบคุม การทำลาย ความสัมพันธ์กับสัตว์ และการเซ็นไหว้วางสรวยผิลาจเทวดา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เพศชายมักเป็นผู้กระทำมากกว่าเพศหญิง ดังนั้นเพศชายจึงคิดว่าผู้อื่นจะมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่าเพศหญิง

พฤติกรรมที่เพศหญิงคิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำมากกว่าเพศชาย 2 พฤติกรรมคือ ความรักสัตว์และการแข่งสัตว์ ซึ่งตรงกับข้อมูลในตารางที่ 15 เนื่องจากพฤติกรรมนี้เพศชายเป็นผู้กระทำมากกว่าเพศหญิง ดังนั้นเพศหญิงจึงเห็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นกระทำมากกว่าเป็นผู้กระทำเอง และคิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มจะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่าเพศชาย

ส่วนพฤติกรรมที่เพศหญิงและเพศชายคิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำไม่แตกต่างกันคือ การทำลายทรัพยากรธรณี การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำจะได้รับการตำหนิหรือลงโทษ จึงมักจะไม่กระทำในที่สาธารณะ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการละเมิด การใช้แรงงานสัตว์ การนำสัตว์มาต่อสู้อัน ความเชื่อในไสยศาสตร์ ล้วนเป็นพฤติกรรมที่แต่ละเพศมีโอกาสทำได้ไม่แตกต่างกัน เพศหญิงและเพศชายจึงคิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้ไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 2 จากข้อสรุปในตอนท่ 1 พบว่า พฤติกรรมจรรยาธรรมต่อสิ่งแวดล้อมทั้ง 20 พฤติกรรมนั้น เพศชายเคยกระทำมากกว่าเพศหญิงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากความแตกต่างและความเหมาะสมของเพศในการแสดงแต่ละพฤติกรรมไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลให้เพศชายมีโอกาสกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่าเพศหญิง และยังทำให้เพศชายมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่าเพศหญิงด้วย

ตั้งที่ใดก็ตามมาแล้วในบทที่ 1 ว่า สังคมไทยเน้นให้ชายและหญิงมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน ดังนั้นกฎเกณฑ์ทางสังคมต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาให้กับเด็กหญิงและเด็กชายจึงแตกต่างกัน นอกจากนี้ความแตกต่างทางด้านสรีระก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เพศหญิงและเพศชายแตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างทั้งสองด้านนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการแสดงพฤติกรรมของทั้งสองเพศ กล่าวคือ เพศชายจะถูกยกย่องให้เป็นผู้นำของครอบครัว มีภาระรับผิดชอบต่อครอบครัวในสังคมไทย บิดามารดาหรือสามียังเป็นผู้ตัดสินใจอนาคต วางมาตรฐานและออกคำสั่งต่าง ๆ ภายในครอบครัว (กมล สัมวิเชียร 2509 : 102) เพศชายจะต้องรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว จึงมักมุ่งหาความสำเร็จให้กับตนเองมากกว่าหญิง ประเวทย์ จันทรัตน์ (2516 : 70-71) ได้ทำการวิจัยพบว่า ชายมีความต้องการอำนาจเหนือผู้อื่นมากกว่าเพศหญิง และ บุณีสอนง ไกรเนตร (2515 : 108) ทำการศึกษาพบว่า ชายมีบุคลิกภาพด้านความต้องการแสดงออกมากกว่าหญิง นอกจากนี้ความแตกต่างทางสรีระยังทำให้เพศชายสามารถทำงานที่ต้องใช้กำลังได้ดีกว่าเพศหญิง ดังนั้นการแสดงพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมของเพศชายและเพศหญิงจึงแตกต่างกัน

สภาพความเป็นเมือง

ตอนที่ 1 จากตารางที่ 19 แสดงว่าผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ คือ กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในกรุงเทพมหานครชั้นใน กรุงเทพมหานครชั้นนอก อำเภอเมืองและอำเภอชนบท มีพฤติกรรมจริยธรรมส่วนใหญ่อันแตกต่างกัน โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตอำเภอชนบทเคยกระทำพฤติกรรมการควบคุมน้ำ การควบคุมพืช การทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน การใช้แรงงานสัตว์ การทดลองกับสัตว์ การฆ่าสัตว์ การเข่นไหว่บ่วงสำรวจผีเสื้อกวางเตวดา และความเชื่อในไสยศาสตร์มากกว่ากลุ่มอื่น ที่เป็นเช่นนี้มักจะเป็นเพราะลักษณะทางเศรษฐกิจและอาชีพของบุคคลในเมืองและชนบท มีความแตกต่างกันมาก กล่าวคือในเมืองนั้นบุคคลมีอาชีพที่แตกต่างกันมาก เช่น รับราชการ ธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม เป็นต้น ส่วนบุคคลที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรมมีน้อย ตรงข้ามกับบุคคลที่อยู่ในเขตชนบท ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทางการเกษตรกรรม (เสียดชาย เหล่าหล้า 2523 : 20) ซึ่งทำให้มีพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และการทำลายพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รวมทั้งความสัมพันธ์กับสัตว์มากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากเกี่ยวข้องกับประกอบอาชีพโดยตรง นอกจากนี้

งานวิจัยของ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ และคณะ (1972 : 39-43) ยังพบว่าชาวเมืองและชาวชนบทมีความเชื่อที่ต่างกัน โดยชาวเมืองมีความคิดที่มีเหตุผลกว่าชนบทมากกว่าคนในเมืองและในกรุงเทพมหานครจะมีการทำพิธีเวทย์มนต์คาถา เพื่อช่วยให้ตนมีโชคดีน้อยกว่าคนในชนบท

ส่วนพฤติกรรมกรรมการไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุและการละเล่นวัตถุนั้น พบว่าคนที่อยู่ในกรุงเทพมหานครชั้นนอกเคยกระทำมากกว่าคนในเขตชนบท ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากความเชื่อที่แตกต่างกันดังกล่าวข้างต้น นั่นคือคนในกรุงเทพมหานครชั้นนอกซึ่งถือได้ว่าอยู่ในเขตเมืองมากกว่าชนบท นิยมและยอมรับของแปลกใหม่และการเปลี่ยนแปลงมากกว่าคนในเขตชนบท ซึ่งพอใจกับการรักษาสถาปัตยกรรมเดิมไว้ (ฉลาดชาย รมิตานนท์ 2523 : 74, ประดิษฐ์ มัชฌิมา 2522 : 44-48) นอกจากนี้ประชากรที่ยากจนที่มีอยู่เกือบ 1 ใน 3 ของประเทศนั้น ร้อยละ 90 ของจำนวนนี้เป็นประชากรในเขตชนบท (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2523 : 9) สิ่งทำให้บุคคลที่อยู่ในเขตอำเภอชนบทมีพฤติกรรมในด้านนี้น้อยกว่ากลุ่มอื่น

สำหรับพฤติกรรมการทำลายทรัพย์สินนั้นพบว่า เมื่อนำคะแนนมารีเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในสภาพความเป็นเมืองต่างก็มีพฤติกรรมในด้านนี้แตกต่างกัน แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟปปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

จากตารางที่ 22 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตสภาพความเป็นเมืองต่างก็มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมจรรยาบรรณต่อสิ่งแวดล้อมต่างกัน โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตอำเภอชนบทมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช ความรักสัตว์ และการใช้แรงงานสัตว์ มากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งสอดคล้องกับตารางที่ 19 นั่นคือพฤติกรรมเหล่านี้ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตชนบทกระทำมากกว่ากลุ่มอื่น ทั้งยังเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในเขตชนบทเป็นส่วนในหลักกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตอำเภอชนบทจึงมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่ากลุ่มอื่น

นอกจากนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานครชั้นใน กรุงเทพมหานครชั้นนอก และอำเภอเมืองมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การละเล่นวัตถุ และการเช่นไหว้ดวงสว่างผีล้าง

เทวดามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตอำเภอชนบท ที่เป็นเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะพฤติกรรมการทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงานและการไม่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม พฤติกรรมที่ถือว่าผิดระเบียบและผิดกฎหมาย ผู้ที่กระทำจะไม่ได้รับการยอมรับและอาจได้รับโทษ โดยเฉพาะในเขตเมืองจะมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลและมีการประชาสัมพันธ์เพื่อควบคุมพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่าในเขตชนบท ซึ่งทำให้บุคคลในเขตเมืองไม่สามารถกระทำพฤติกรรมเหล่านี้ได้อย่างเปิดเผย แต่พฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำได้รับประโยชน์หรือความสะดวกสบาย ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองจึงมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนี้มากถ้ามีโอกาส ส่วนพฤติกรรมการละเมิดวัฒนธรรมล่อคล้อยกับตารางที่ 19 คือเป็นพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างในเขตเมืองกระทำและมีโอกาสที่จะกระทำมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในเขตชนบท ทำให้กลุ่มตัวอย่างในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนี้มาก

สำหรับพฤติกรรมการเช่นไหว้บวงสรวงผีล่าง เทวดานั้นเป็นพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างในเขตชนบทกระทำมากกว่ากลุ่มอื่น แต่กลุ่มตัวอย่างในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะกระทำมากกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากจากคนที่อยู่ในเขตเมืองมีประสบการณ์แน่มาก มีปัญหาเรื่องค่าครองชีพ ความสัมพันธ์ของบุคคลมีการคบหาสมาคมกันในแบบทุติยภูมิ (Secondary group) ขาดความใกล้ชิดกัน (ประติษฐ์ มัชฌิมา 2522 : 43 - 47) คนในเขตเมืองจึงพยายามหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ แต่การเช่นไหว้บวงสรวงผีล่าง เทวดานั้นถ้าคนที่อยู่ในเขตเมืองกระทำ อาจได้รับการตำหนิว่ามง่าย เนื่องจากคนในเขตเมืองมักเป็นผู้ได้รับการศึกษา มากกว่าชาวชนบท (จรรยา สุวรรณศักดิ์ 2519 : 3) ดังนั้นคนในเขตเมืองจึงกระทำพฤติกรรมในด้านนี้น้อยกว่าชาวชนบท แต่มีแนวโน้มที่จะกระทำมากกว่าถ้ามีโอกาส

ส่วนพฤติกรรมการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การละเมิดสิ่งมีค่า และความเชื่อในไสยศาสตร์นั้น เมื่อนำคะแนนมาวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตสภาพความเป็นเมืองต่างกัน มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนี้แตกต่างกัน แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟพบว่าไม่แตกต่างกัน

จากตารางที่ 25 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตสภาพความเป็นเมืองต่างกัน เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน กรุงเทพมหานครชั้นนอก และเขตอำเภอเมือง เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช การทำลาย

ทรัพยากรธรณี การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน การเข่นไหว่บวงสรวง
ผีลางเทวดา และความเชื่อในไสยศาสตร์ มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตอำเภอชนบท
ผลการวิเคราะห์หาค่าคลัสเตอร์ ตารางที่ 19 คือ พฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่าง
ในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน กรุงเทพมหานครชั้นนอก และอำเภอเมือง กระทำน้อยกว่ากลุ่ม
ตัวอย่างในเขตอำเภอชนบท แต่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีโอกาสในการหาประสบการณ์ให้
แก่ตนเองมากกว่า (อดุลย์ ต้นประยูร 2524 : 60) เช่น การได้รับประสบการณ์ตรงโดย
การเดินทางไปในที่ต่าง ๆ หรือจากภาพในหนังสือ ในโทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งจากประสบการณ์
เหล่านี้ทำให้กลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน กรุงเทพมหานครชั้นนอก และอำเภอ
เมือง เห็นบุคคลในเขตชนบทส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเหล่านี้มาก

ส่วนพฤติกรรมการละเล่นวัตถุ ความรักสัตว์ การแข่งสัตว์ การทดลองกับสัตว์ และ
การฆ่าสัตว์นั้น เมื่อนำคะแนนมาวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F) พบว่ากลุ่มตัวอย่าง
ที่อยู่ในเขตสภาพความเป็นเมืองต่างกัน เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมเหล่านี้แตกต่างกัน แต่
เมื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟปรากฎว่าไม่แตกต่างกัน

จากตารางที่ 28 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตสภาพความเป็นเมืองต่างกัน คิด
ว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขต
อำเภอชนบท คิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การ
ควบคุมพืช การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ การละเล่นวัตถุและ
การละเล่นสิ่งมีค่ามากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งน่าจะเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตอำเภอชนบทมี
การศึกษาน้อยและฐานะยากจน ทำให้เป็นอุปสรรคที่สำคัญในการหาประสบการณ์ให้ตนเอง
เนื่องจากต้องทำงานหาเลี้ยงชีพเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเมื่อกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตอำเภอชนบท
เห็นเพื่อนบ้านส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเหล่านี้เช่นเดียวกับตน จึงคิดว่าคนอื่นก็น่าจะมีแนวโน้มที่จะ
กระทำพฤติกรรมเหล่านี้เช่นเดียวกัน

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน คิดว่าคนอื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำ
พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสัตว์คือ ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การแข่งสัตว์ และการฆ่า
สัตว์มาต่อสู้อันมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งเหตุผลสำคัญน่าจะเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขต
กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีอาชีพที่เกี่ยวกับการค้า อุตสาหกรรม บริการ หรือรับราชการเป็น
ส่วนใหญ่ (เสิดชาย เหล่าหล้า 2523 : 20) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเหล่านี้น้อยกว่า

คนในเขตอำเภอชนบทที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์โดยตรง ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานครชั้นในจึงคิดว่าผู้อื่นน่าจะมีความรู้มากกว่าตน

ตอนที่ 2 จากผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 19, 22, 25, และ 28 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มาจากเขตสภาพความเป็นเมืองต่างกัน ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตอำเภอชนบทเคยกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และการทำลาย ความสัมพันธ์กับสัตว์ และความสัมพัทธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติมากกว่ากลุ่มอื่น นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการควบคุมสิ่งแวดล้อมและกลุ่มสัมพันธ์กับสัตว์มากกว่ากลุ่มอื่นอีกด้วย

กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานครชั้นในมีความรู้มากกว่ากลุ่มอื่น และมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนี้มากกว่ากลุ่มอื่นด้วย และเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานครชั้นในมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการอนุรักษ์และการทำลายมากกว่ากลุ่มอื่น

สำหรับพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาตินั้น กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนี้ไม่แตกต่างกัน

จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยส่วนใหญ่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าสภาพความเป็นเมืองเป็นตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมของบุคคล เนื่องจากสาเหตุสำคัญที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุดคือ

1. ความแตกต่างในลักษณะทางเศรษฐกิจและอาชีพของบุคคลในเขตเมืองและชนบท มีความแตกต่างกันหลายประการที่เห็นได้ชัดคือ ในเขตเมืองนั้นประชากรมีอาชีพที่แตกต่างกันมากกว่าในชนบท คนในเขตชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก ในขณะที่คนในเขตเมืองประกอบอาชีพรับราชการ ธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม ฯลฯ ส่วนอาชีพเกษตรกรรมมีน้อยมาก นอกจากนี้คนในเขตเมืองและเขตชนบทยังมีความแตกต่างในเรื่องรายได้ นั่นคือชาวเมืองมีรายได้ต่อคนมากกว่าคนในเขตชนบทมาก (เชิดชัย เหล่า-หล้า 2523 : 20 - 23)

2. ความแตกต่างในลักษณะทางสังคมในเขตเมืองและชนบท กล่าวคือคนในเขตชนบทมักจะมีการติดต่อและความสัมพันธ์อย่างเป็นกันเอง ในลักษณะความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ

(Primary group) คนที่อยู่ในกลุ่มหรือหมู่บ้านเดียวกันมักรู้จักกัน ฟังพาทอาศัยและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี แต่คนในเขตเมืองจะมีความสัมพันธ์กันในทางตรงข้ามกับชาวชนบท คือมีการติดต่อและสัมพันธ์กับแบบทุติยภูมิ (Secondary group) มีลักษณะเป็นทางการมากกว่า ชาวชนบท ขาดความเป็นกันเอง การติดต่อกันขึ้นอยู่กับหน้าที่การงานหรือผลประโยชน์มากกว่า ความใกล้ชิดของการตั้งถิ่นฐาน (ประติศาสตร์ มัชฌิม 2522 : 43 - 47)

3. ความแตกต่างในลักษณะทางวัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ เนื่องจากชาวชนบทมักยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี พอใจกับการรักษาสภาพเดิมของตน พอใจในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่ค่อยกระตือรือร้นและส่วนใหญ่มักเชื่อถือโชคลาง ภูติผีปีศาจ และเวทย์มนต์คาถา ในขณะที่ชาวเมืองนิยมของแปลกใหม่และการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มีความกระตือรือร้น มีการตื่นตัวและแข่งขันกันเพื่อยกระดับฐานะของตน และเชื่อในสิ่งที่มีเหตุผลมากกว่าชาวชนบท (ประติศาสตร์ มัชฌิม 2522 : 44 - 48, คลาดชาย รมิตานนท์ 2523 : 74, สัตตะ สัตตะวิวัฒน์ 2521 : 88)

4. ความแตกต่างในด้านโอกาสในการได้รับการศึกษาของบุคคลและความพร้อมของสถาบันการศึกษาในเขตเมืองและชนบท ชาวเมืองมีโอกาสได้รับการศึกษามากกว่าชาวชนบท ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ทั้งนี้เพราะอยู่ใกล้ศูนย์กลางของการศึกษา และการติดต่อสื่อสารมากกว่าชาวชนบท ดังนั้นชาวเมืองส่วนใหญ่มักได้รับการศึกษาถึงขั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ในขณะที่ชาวชนบทมักมีการศึกษาแค่ระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากอยู่ห่างไกล ความพร้อมของสถาบัน และบุคลากรในการศึกษามีน้อยกว่าในเขตเมือง

จากความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น นับว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่มีอิทธิพลต่อบุคคลในเขตสภาพความเป็นเมืองต่างกัน ซึ่งส่งผลให้บุคคลในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน กรุงเทพมหานครชั้นนอก อำเภอเมือง และอำเภอชนบท มีพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มนิยมพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันด้วย

ภูมิภาค

ตอนที่ 1 จากตารางที่ 32 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างกัน 13 พฤติกรรม คือ การควบคุมสัตว์ การทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช การทำให้สิ่งแวดล้อม

ลักปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน การไร้แรงงานสัตว์ การทดลองกับสัตว์ การฆ่าสัตว์ การเข่นไหว้ดวงสว่างผีล้างเทวดา การควบคุมพืช การระลึกล้มวัตถุ ความเชื่อในไสยศาสตร์ และการแข่งสัตว์

ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้คือ ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่แตกต่างกัน

พฤติกรรมที่แตกต่างกันทั้ง 13 พฤติกรรมนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กระทำพฤติกรรมมากที่สุดถึง 11 พฤติกรรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสัตว์เป็นส่วนหนึ่งคือ การควบคุมสัตว์ การทำลายพันธุ์สัตว์ การไร้แรงงานสัตว์ การทดลองกับสัตว์และ การฆ่าสัตว์ รวมทั้งการทำลายพันธุ์พืช และการไม่อนุรักษ์พลังงาน ที่เป็นเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่ต้องเผชิญปัญหาในเรื่องสภาพแวดล้อม ภัยธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา (ประเสริฐ แยมกลิ่นทุ่ง 2516 : 18-19) คนที่อยู่ในภาคนี้จึงจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรทุกชนิดที่พอจะหาได้ เพื่อความอยู่รอดโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะตามมาในภายหลัง พฤติกรรมการทำลายพันธุ์พืชและสัตว์จึงมีมาก สัตว์ที่เลี้ยงไว้ใช้งานต้องทำงานอย่างหนักเพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการ เมื่อไม่สามารถทำงานได้ก็จะถูกฆ่าเพื่อใช้เป็นอาหารต่อไป และเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของคนในภาคนี้ค่อนข้างที่ไม่ดีนัก จึงมีผลให้คนในภูมิภาคนี้โดยส่วนใหญ่ไม่สามารถศึกษาในระดับสูง (สุเทพ ลุนทรเกษย์ 2521 : 5) การดำเนินชีวิตจึงต้องขึ้นอยู่กับธรรมชาติ อดความมุ่งหวังในชีวิต มีความรักน้อย ใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ (ประเสริฐ แยมกลิ่นทุ่ง 2516 : 18 - 19) ขาดความรู้ความสามารถที่จะปรับปรุงตนเองและสภาพแวดล้อม ทำให้สภาพแวดล้อมทรุดโทรม และเมื่อต้องประสบกับปัญหาภัยธรรมชาติก็มักจะใช้พิธีกรรมเพื่อเข่นไหว้ดวงสว่างผีล้างเทวดาให้ช่วยเหลือ เนื่องจากยังมีความเชื่อในเรื่องเหล่านี้อยู่มากนั่นเอง

ส่วนพฤติกรรมการควบคุมพืชพบว่าคนในภาคเหนือมีพฤติกรรมในด้านนี้มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากเป็นภาคที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้นานาชนิด มีภูมิอากาศที่เหมาะสมสามารถปลูกได้ทั้งพืชในเขตร้อนและเขตหนาวบางชนิด ทั้งยังได้รับการส่งเสริมมากที่สุดจากรัฐบาลตามโครงการในพระราชดำริต่าง ๆ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนในภูมิภาคนี้มีพฤติกรรมการควบคุมพืชมากกว่าภูมิภาคอื่น นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคเหนือมีพฤติกรรมในด้าน

ความเชื่อในไสยศาสตร์ และการละเล่นวัตถุมากกว่าภาคอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนี้จะเป็นเพราะภาคเหนือของไทยเคยเป็นดินแดนที่รุ่งเรืองมาก่อนตามประวัติศาสตร์ เคยมีเจ้าปกครองนครเป็นอิสระ ดังนั้นจึงเป็นที่รวมของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่เป็นของตนเองและสืบต่อมาจนทุกวันนี้ ภาคเหนือจึงได้ชื่อว่าถิ่นไทยงาม คนในภาคเหนือมีชื่อว่ามีจิตใจโอบอ้อมอารี (ประเสริฐ แยมกลิ่นฟ้า 2516 : 19) อนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ปุชฌิมวัตถุ มีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของคำล่ณาและพิธีกรรม ทั้งยังนิยมการมีชีวิตที่เรียบง่าย ยึดถือหลักความประหยัด มัธยัสถ์ไม่ฟุ้งเฟ้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสาร มาลากุล ณอยุธยา (2523 : 61 - 64, 81 - 83)

สำหรับพฤติกรรมการแข่งขันด้านนั้น กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคใต้กระทำพฤติกรรมนี้มากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้จะเป็นเพราะภาคใต้มีประเพณีที่มีชื่อเสียงมากคือ การแข่งวัว สกีการจัดพิธีใหญ่โตระดับจังหวัดและมีกาเรดิ้งพันด้วยเงินจำนวนมาก คนในภาคใต้จึงตอบว่ามีพฤติกรรมในด้านนี้มากกว่าภาคอื่น ๆ

จากตารางที่ 35 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภูมิภาคต่างกัันมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน จำนวน 15 พฤติกรรมคือ การควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การนำสัตว์มาต่อสู้กัน การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การละเล่นวัตถุ การละเล่นสิ่งมีค่า การเช่นไหว้บวงสรวงผีล่างเทวดา การทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช และการทำลายทรัพยากรธรณี โดยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมที่เกี่ยวกับ การควบคุมธรรมชาติและความสัมพันธ์กับสัตว์มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับตารางที่ 32 เนื่องจากคนในภูมิภาคนี้จำเป็นต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตรอด เนื่องจากความเสียเปรียบในเรื่องสภาพทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ จึงมีแนวโน้มที่จะกระทำต่อสิ่งแวดล้อมทุกอย่างเพื่อความอยู่รอด ส่วนคนในกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การละเล่นวัตถุและสิ่งมีค่า มากที่สุด ซึ่งน่าจะเป็นเพราะกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่เป็นศูนย์รวมของความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน มีประชาชนอยู่กันอย่างหนาแน่น สภาพทางเศรษฐกิจบูร์บัต การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างรีบเร่ง แข่งขันกัน เพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์มากที่สุด ในแง่ของความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต จึงไม่มีเวลาที่จะมารักษา

หรืออนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ ได้ ทำให้คนในกรุงเทพมหานครรายงานถึงแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมดังกล่าวมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้ตนเองได้รับความปลอดภัยมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่เนื่องจากระเบียบและกฎเกณฑ์ทางสังคมมีมาก ทั้งจากโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และการล่อลวงของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในลักษณะที่เป็นพฤติกรรมไม่ถูกไม่ควร จึงไม่สามารถแสดงพฤติกรรมหรือรายงานว่ามีพฤติกรรมที่กระทำต่อสิ่งแวดล้อมในด้านนี้ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคเหนือมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะภาคเหนือเป็นภาคที่มีทรัพยากรธรรมชาติมาก เช่น ป่าไม้ เหมืองแร่ต่าง ๆ มากกว่าภาคอื่น ๆ ดังนั้นแนวโน้มในการที่จะทำลายทรัพยากรธรรมิศจึงมีมากกว่าภาคอื่นด้วย แต่จากการรายงานในด้านพฤติกรรมที่กระทำต่อสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคเหนือไม่มีพฤติกรรมในด้านนี้เพราะพฤติกรรมนี้ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม จึงมีกฎหมายบังคับห้ามปรกอบไว้

สำหรับพฤติกรรมการทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช และการนำสัตว์มาต่อสู้อันนั้น เมื่อนำมาวิเคราะห์หาความแปรปรวนทางเดียว (F) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภูมิภาคต่างกัันมีแนวโน้มที่จะกระทำแตกต่างกันที่ระดับ $(\alpha < .05$ แต่เมื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ เทฟเฟ พบว่าไม่แตกต่างกัน

จากตารางที่ 38 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภูมิภาคที่ต่างกัน เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมต่างกัน 12 พฤติกรรม คือ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน การละเมิดวัตถุ การเซ็นไหวบบงสำรวจมีสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อในไสยศาสตร์ การควบคุมพืช การฆ่าสัตว์ ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ และการแย่งสัตว์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานครเคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน การเซ็นไหวบบงสำรวจมีสิ่งต่าง ๆ และความเชื่อในไสยศาสตร์ มากกว่ากลุ่มอื่น ที่เป็นเช่นนี้จะเป็นเพราะคนในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มักมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้า รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นงานที่ในวันหยุดพักผ่อน จึงมักใช้เวลาในวันหยุดพักผ่อนในการท่องเที่ยวพักผ่อนไปตามสถานที่ต่าง ๆ ผิดกับคนในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มักมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม ซึ่งเป็นงานที่ต้องเฝ้าไร่ไถนา นอกจากจะเจ็บป่วย เช่น เมื่อทำการเพาะปลูกพืชก็ต้องคอยรดน้ำพรวนดิน

ใส่ปุ๋ย กำจัดแมลงหรือศัตรูพืชต่าง ๆ เมื่อได้ผลผลิตก็ต้องเก็บเกี่ยวไปขาย หรือการเลี้ยงสัตว์ก็จำเป็นต้องคอยดูแลให้อาหาร ทำความสะอาด รักษาโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น คนในกรุงเทพมหานครจึงมีโอกาสได้รับประสบการณ์จากการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ มากกว่าคนในภูมิภาคอื่น ๆ และได้พบเห็นพฤติกรรมดังกล่าวในชนบทมากเนื่องจากคนในภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพฤติกรรมเหล่านี้มาก เพราะต้องใช้เวลาพักยาวๆ ธรรมชาติในการดำรงชีวิต ภาคใต้มีการระเบิดภูเขาหรือทำเหมืองลึกลงเพื่อหาแร่ ภาคเหนือมีการตัดไม้ ฯลฯ ทรัพยากรธรรมชาติจึงถูกทำลายให้เห็นมาก และเนื่องจากความจำเป็นในการต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพ จึงไม่มีเวลามารักษาความสะอาดและอนุรักษ์พลังงาน จึงมีพฤติกรรมนี้มากกว่าคนในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ตามชนบทในภูมิภาคต่าง ๆ ยังมีความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์อยู่มาก เช่น การนำผ้าสีแดงหรือสีเหลืองไปผูกกับไม้ใหญ่ มีถ้ำศักดิ์สิทธิ์ มีศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ต่าง ๆ มากมาย และยังมีพิธีเช่นไหว้บวงสรวงผีล่างเทวดา เมื่อได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ นอกจากนี้คนในภูมิภาคต่าง ๆ มักจะปลูกบ้านขนาดใหญ่เนื่องจากอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ทั้งวัสดุในการปลูกบ้านสามารถหาได้ง่ายและราคาถูกกว่าที่ซื้อขายกันในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมักจะต้องอยู่บ้านขนาดเล็กหรืออาคารชุด เนื่องจากความจำกัดในด้านเนื้อที่และคนในภูมิภาคต่าง ๆ มักนิยมใช้เครื่องมือเครื่องใช้ที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ เช่น เครื่องใช้ในประเพณีชนโตกของภาคเหนือ ถ้วยชามเครื่องปั้นลายครามต่าง ๆ ที่นิยมใช้ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งทำให้คนในกรุงเทพมหานครคิดว่าคนในภูมิภาคอื่นมีพฤติกรรมในด้านการสะสมมากกว่าตน ส่วนพฤติกรรมการควบคุมพืชและการฆ่าสัตว์นั้น คนในภาคใต้คิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำมากกว่าเนื่องจากภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมโดยธรรมชาติของภาคใต้นั้นมีความเหมาะสมในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์น้อยกว่าในภาคเหนือและภาคกลาง อาชีพหลักส่วนใหญ่ของภาคใต้คือการทำเหมืองแร่ ส่วนยางพารา และการประมง ดังนั้นคนในภาคนี้จึงคิดว่าคนในภูมิภาคอื่นจะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการควบคุมพืชและการฆ่าสัตว์มากกว่าตน ในด้านการแข่งขันสัตว์คนในภาคเหนือคิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำมากเนื่องจากคนในภาคเหนือมีความนิยมที่เกี่ยวกับความมีระเบียบ ความสงบสุขและเคารพกฎหมายมากกว่าภูมิภาคอื่น (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 61 - 64) คนในภาคนี้จึงมีพฤติกรรมในด้านการแข่งขันน้อยกว่าภาคอื่น เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสี่ยง การพนัน ซึ่งขัดต่อกฎหมายและความ

สงบสุข แต่ในภาคใต้มีพฤติกรรมด้านแข่งวัวที่เป็นที่รู้จักกันดี คนในภาคเหนือจึงคิดว่าผู้อื่นมี
แนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนี้มากกว่าตน

สำหรับพฤติกรรมการไม่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การล่าสัตว์นั้น เมื่อนำคะแนนมา
วิเคราะห์หาความแปรปรวนทางเดียว (F) พบว่ากลุ่มที่อยู่ในภูมิภาคต่างกันมีแนวโน้มที่จะกระทำ
แตกต่างกันที่ระดับ $p < .05$ แต่เมื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่
ด้วยวิธีของเชฟเฟปรากฎว่าไม่แตกต่างกัน

จากตารางที่ 41 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภูมิภาคต่างกันคิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้ม
ที่จะกระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน จำนวน 13 พฤติกรรมคือ การควบคุม
คุณภาพ การควบคุมสัตว์ การทำลายพันธุ์พืช การไม่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ความ
งามของธรรมชาติ การล่าสัตว์ การล่าสิ่งมีชีวิต ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์
การแข่งสัตว์ การนำสัตว์มาต่อสู้กันและความเชื่อในไสยศาสตร์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรตามธรรมชาติในการดำรงชีพ และ
มีความจำกัดที่จะมีโอกาสได้พบกับประสบการณ์ในด้านอื่นๆ หรือภูมิภาคอื่นของประเทศ
เนื่องจากความจำเป็นการดำเนินชีวิตที่ต้องประสบบรรยากาศและความเร่งด่วนของ
สภาพแวดล้อม เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญที่น่าจะมีอิทธิพลให้คนในภูมิภาคนี้คิดว่าผู้อื่นจะมี
แนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมในด้านการควบคุมสิ่งแวดล้อม การทำลายพันธุ์พืช และการ
ไม่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับตน นอกจากนี้การที่จำเป็นต้องควบคุมสิ่งแวดล้อมโดยการ
ตัดแปลงธรรมชาติเพื่อให้ตนมีชีวิตรอด คนในภูมิภาคนี้จึงคิดว่าผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมการ
อนุรักษ์ความงามของธรรมชาติมากกว่าตัวเองอย่างแน่นอน ส่วนพฤติกรรมการล่าสัตว์นั้น
เนื่องจากคนในภูมิภาคนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยต่ำกว่าคนในภูมิภาคอื่นมาก จึงไม่มี
โอกาสกระทำพฤติกรรมนี้มากนักและคิดว่าคนในภูมิภาคอื่นที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์
กว่าน่าจะมีพฤติกรรมการล่าสัตว์มากกว่าด้วย สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร
คิดว่าผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสัตว์มากกว่าภูมิภาคอื่นนั้น น่าจะเป็นเพราะคนใน
กรุงเทพมหานครอยู่ในสภาพแวดล้อมของอาคารบ้านเรือน และความเจริญของเทคโนโลยี
ต่าง ๆ อาชีพส่วนใหญ่ก็เป็นอาชีพเกี่ยวกับธุรกิจการค้าหรืองานที่ทำอยู่ในอาคารสำนักงาน
มากกว่าการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้งาน เพื่อแข่งหรือนำมาต่อสู้กันเหมือนในภูมิภาคอื่น แต่คนใน
กรุงเทพมหานครมักมีโอกาสได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ มากจากการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ
เพื่อธุรกิจการค้าหรือพักผ่อน จึงคิดว่าผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมในด้านนี้มากกว่าตน

สำหรับพฤติกรรมกรรมการควบคุมพืช กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคใต้คิดว่าผู้อื่นจะกระทำมากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากคนในภูมิภาคนี้มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานเพื่อยกระดับฐานะของตน (ประเสริฐ แยมกลิ่นหึ่ง 2515 17 - 20) ดังนั้นจึงพยายามที่จะกระทำทุกวิถีทางเพื่อความก้าวหน้าของตน และการควบคุมพืชก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะพัฒนาทางด้านอาชีพของตน และคิดว่าพฤติกรรมนี้สมควรกระทำ แต่เนื่องจากความจำกัดในด้านทรัพยากรกล่าวคือภูมิภาคนี้มีทรัพยากรแร่ธาตุมากกว่าป่าไม้ จึงทำให้คนในภูมิภาคนี้ตอบว่าไม่มีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมในด้านนี้ แต่ถ้ามีโอกาสจึงคิดว่าคนอื่นน่าจะทำพฤติกรรมนี้มาก

ตอนที่ 2 จากผลการวิเคราะห์และสรุปผลในตอนที่ 1 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่แตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมสัตว์ การอนุรักษ์และการทำลาย ความสัมพันธ์กับสัตว์ และความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติมากกว่ากลุ่มอื่น และยังมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมกรรมการควบคุมสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์กับสัตว์มากกว่ากลุ่มอื่นอีกด้วย

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคเหนือ มีพฤติกรรมการละล้งมากกว่ากลุ่มอื่นและกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนี้มากกว่ากลุ่มอื่น นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานครยังมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการอนุรักษ์และการทำลาย และความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ มากกว่ากลุ่มอื่นด้วย

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าภูมิภาคเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมของบุคคล ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากสาเหตุที่สำคัญคือ ในแต่ละภูมิภาคนั้นมีสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ แตกต่างกันไป โดยที่ภาคเหนือมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ มากมาย ทำให้ประชาชนที่อยู่ในภาคนี้มีความเป็นอยู่ค่อนข้างดี การดำเนินชีวิตเรียบง่ายตามธรรมชาติ รายได้ทั่วเฉลี่ยปานกลาง* ภาคกลางเป็นภาคที่มีพื้นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการเพาะปลูก

*จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2523 8) พบว่ารายได้เฉลี่ยของบุคคลในปี พ.ศ. 2522 ของกรุงเทพมหานคร เท่ากับ 30,161 บาท ภาคกลาง 17,655 บาท ภาคใต้ 12,683 บาท ภาคเหนือ 8,781 บาท และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4,991 บาท โดยรายได้เฉลี่ยของบุคคลทั้งประเทศ 12,067 บาท

ประชาชนมีรายได้จากการเพาะปลูกมาก โดยเฉพาะข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของประเทศ และเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้กับประเทศมาก ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีความเป็นอยู่ค่อนข้างดี ทั้งยังอยู่ใกล้กรุงเทพฯ นคร ได้รับอิทธิพลของความเจริญทางเทคโนโลยีและวิทยาการต่าง ๆ มากกว่าภาคอื่น ๆ ภาคใต้เป็นภาคที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เอื้ออำนวยให้คนกระตือรือร้น มุ่งแสวงหาความสำเร็จอย่างแข็งขันมากกว่าภาคอื่น ๆ มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในแง่ของเศรษฐกิจการค้า ดังนั้นประชากรในภาคนี้จึงมีรายได้เฉลี่ยสูง มีความเป็นอยู่ดี ภาคตะวันออกเพียงเหนือเป็นภาคที่แห้งแล้งกว่าภาคอื่น ๆ การดำเนินชีวิตของคนในภาคนี้ขึ้นอยู่กับสภาวะของธรรมชาติ ผลผลิตต่าง ๆ ได้น้อย เนื่องจากความผันแปรของธรรมชาติ ทำให้ความเป็นอยู่ค่อนข้างแร้นแค้น รายได้เฉลี่ยของประชากรต่ำ สำหรับกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางของธุรกิจการค้า และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ การดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับธรรมชาติน้อยกว่าภาคอื่น ๆ การดำเนินชีวิต เป็นไปอย่างเร่งรีบและกอบโกยผลประโยชน์ที่พึงได้ทำให้มีค่านิยมทางด้านความสำเร็จสูง (ประเสริฐ แยมกลิ่น พงษ์ 2515 : 18-19, พัทธา สายชู 2512 : 14) ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีกว่าภาคอื่น ๆ เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากและรายได้เฉลี่ยของประชาชนสูงกว่าภาคอื่น ๆ

นอกจากความแตกต่างในด้านสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมและฐานะทางเศรษฐกิจแล้ว ในแต่ละภูมิภาคยังได้รับมรดกทางวัฒนธรรมแตกต่างกันด้วย จึงเป็นเหตุให้คนแต่ละภูมิภาคมีแนวความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และการอบรมเลี้ยงดู เพื่อถ่ายทอดแนวความคิดต่าง ๆ แตกต่างกันด้วยเหตุผลที่กล่าวข้างต้น ได้ส่งผลสำคัญทำให้คนที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ กันมีพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน

คำล้นา

เนื่องจากพบความแตกต่างน้อยมาก จากข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรคำล้นา ผู้วิจัยจึงได้แยกอภิปราย โดยจะอภิปรายรวมทั้ง 4 มาตรา และสรุปผลจากตารางที่ 45, 46, 47 และ 48 โดยจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่นับถือคำล้นาต่างกันมีพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันทุกพฤติกรรม ยิ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน

ที่ตั้งไว้ ยกเว้นในด้านแนวโน้มของผู้อื่นที่กระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อม ที่กลุ่มตัวอย่างที่นับถือคำสอนต่างกันคิดว่าผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน 9 พฤติกรรม คือการละสมรตถุ การละสมสิ่งมีค่า ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การฆ่าสัตว์ การควบคุมพืช การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติและการทดลองกับสัตว์ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะแต่ละคำสอนมีหลักคำสอนร่วมกันในแง่ที่ทำให้ทุกคนประพฤติดนเป็นคนดีมีเมตตากรุณา (ลูอีฟ ปุณยานุภาพ 2513 : 238 - 239) คนในแต่ละคำสอนจึงพยายามที่จะไม่ประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมที่ขัดต่อคำสอนที่ตนนับถือและปฏิบัติพฤติกรรมที่ถูก ที่ควร ตามหลักคำสอน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่ล้วนเป็นคนไทยที่เกิดในประเทศไทย หรือมีจะนั้นก็อยู่เมืองไทยเป็นเวลานานแล้ว และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ก็เป็นนักเรียน ซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อม และมีกิจกรรมร่วมกันในโรงเรียนตลอดเวลา ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ความคิดตลอดจนค่านิยมต่างๆ คล้ายคลึงกัน ดังนั้นแม้วิธีการปฏิบัติของแต่ละคำสอนจะต่างกันบ้าง แต่อิทธิพลของการเรียนรู้ทางสังคมก็มีผลต่อคนเหล่านี้ด้วย จึงไม่ปรากฏความแตกต่างของพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมในตารางที่ 45, 46 และ 47

ส่วนในด้านการคาดคะเนแนวโน้มของผู้อื่นที่จะกระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่นับถือคำสอนพุทธคิดว่าผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ และการฆ่าสัตว์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะคำสอนแต่ละคำสอนแม้จะมีหลักคำสอนเป็นไปเพื่อความดีงามเหมือนกัน แต่ก็มีความแตกต่างกันในข้อปลีกย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความสัมพันธ์กับสัตว์ คำสอนคริสต์และอิสลามเป็นคำสอนฝ่ายเทวนิยมที่ถือว่าพระเจ้าสร้างโลก และมีความเชื่อว่าพระเจ้าสร้างสัตว์มาเพื่อมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จะปฏิบัติต่อสัตว์อย่างไรก็ได้ ส่วนคำสอนพุทธเป็นคำสอนประเภทอเทวนิยม คือไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าสร้างโลกถือหลักว่าสัตว์ก็รู้สึกกลัวตาย รู้สึกกลัวเสียทุกข์เหมือนมนุษย์ (ลูอีฟ ปุณยานุภาพ 2513 : 239) ดังนั้นผู้ที่นับถือคำสอนพุทธ จึงคิดว่าผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมในด้านนี้ถ้ามีโอกาสมากกว่าตน สำหรับพฤติกรรมการละสมนั้น กลุ่มที่นับถือคำสอนอิสลามคิดว่าผู้อื่นจะกระทำถ้ามีโอกาสมากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งถ้าจะดูจากหลักคำสอนของแต่ละคำสอนแล้ว พบว่าทั้งคำสอนพุทธ คริสต์ และอิสลามก็สอนให้คนไม่โลภในวัตถุสิ่งของเหมือนกัน (ลูอีฟ ปุณยานุภาพ 2513 : 174, 209,

224) แต่พฤติกรรมการละลี่ยนั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของแต่ละบุคคลว่าจะถือ เป็นความโลภ หรือไม่ ดังนั้นความแตกต่างในด้านนี้จึงน่าจะขึ้นอยู่กับการอบรมและถ่ายทอดความคิดและ ค่านิยมของแต่ละครอบครัวด้วย นอกจากนี้ผู้ที่นับถือคำสอนพุทธ ยังมีความเชื่อในเรื่องผล กรรมแต่ชาติก่อน ในชาตินี้จึงพยายามที่จะมีพฤติกรรมการละลี่ยให้มาก เพื่อความสบาย ในชาติหน้า คำสอนคริสต์มุ่งให้คนทำปัจจุบันให้ดีที่สุดไม่เชื่อในผลกรรมในชาติก่อน ซึ่ง ี เวลาเฉพาะในปัจจุบันที่จะทำทุกสิ่งให้สำเร็จ (นิรมล เตชะปณีส 2522 : 42-43) ส่วน คนที่นับถือคำสอนอิสลามมีความพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนเองในปัจจุบัน เพราะเชื่อ ว่าสภาพดังกล่าวเป็นการประทานจากอัลเลาะห์ (ภิกโก: ตันกิตยลุตต์ 2523 : 133-140) ดังนั้น คนที่นับถือคำสอนอิสลามจึงคิดว่าผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมนี้มากถ้ามีโอกาส

สำหรับพฤติกรรมการควบคุมค่าใช้จ่าย การทำให้สิ่งแวดล้อมลึกลับรก การอนุรักษ์ความ งามของธรรมชาติและการทดลองกับสัตว์นั้น เมื่อนำคะแนนมาวิเคราะห์ความแปรปรวน ทางเดียว (F) พบว่ากลุ่มที่นับถือคำสอนต่างกันคิดว่าผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้ถ้ามี โอกาสแตกต่างกัน แต่เมื่อนำคะแนนความแตกต่างรายคู่มาเปรียบเทียบกับพหุคูณด้วยวิธีของ เชฟเฟ ประกฏว่าไม่แตกต่างกัน

สถานการณ์

ตอนที่ 1 จากตารางที่ 51 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็น นักเรียนชั้นประถมปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 ครู และผู้ปกครอง เคยกระทำพฤติกรรม จริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมต่างกันมากถึง 18 พฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เคยกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการอนุ- รัักษ์และการทำลาย การละลี่ย และความสัมพันธ์กับสัตว์มากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งอธิบายได้ ว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 และผู้ปกครองเป็นกลุ่ม ตัวอย่างที่มีพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง และมีความสัมพันธ์มากกว่ากลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นครู ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนและผู้ปกครองนั้น ส่วนใหญ่จะมีอาชีพที่ เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่อาศัยในเขต ฝนบที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังจะเห็นได้จากตารางว่า พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมสิ่งแวดล้อมนั้น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กระทำมากกว่ากลุ่มอื่น เพราะเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของตน

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ยังมีพฤติกรรมการอนุรักษ์และการทำลาย พฤติกรรมการละเล่น และพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสัตว์มากกว่ากลุ่มอื่นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในช่วงวัยรุ่น มีอายุระหว่าง 17 - 19 ปี เป็นวัยที่เหมาะสมในการทำงานช่วยเหลือผู้ปกครอง ซึ่งอยู่ในวัยกลางคนและวัยชราเป็นส่วนใหญ่ (ในการวิจัยครั้งนี้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 95.1 มีอายุระหว่าง 17 - 19 ปี ผู้ปกครองร้อยละ 68.7 มีอายุ 36 ปีขึ้นไป) และยังเป็นผู้ที่อยู่ในวัยที่มีวุฒิภาวะทางปัญญา และมีประสบการณ์การเรียนรู้ทางสังคมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6

สำหรับพฤติกรรมการเล่นไหว้บวงสรวงผีล่างเทวดา และความเชื่อในไสยศาสตร์นั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีพฤติกรรมในด้านนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งน่าจะเกิดเป็นเพราะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นกลุ่มที่มีวัยอ่อนที่สุดและระดับการศึกษาต่ำกว่ากลุ่มอื่น ทำให้มีวุฒิภาวะทางปัญญาและประสบการณ์การเรียนรู้ทางสังคมน้อยกว่ากลุ่มอื่น นอกจากนี้เด็กในวัยนี้ยังมีความสามารถในการคิดและใช้เหตุผลทางนามธรรม (abstract thinking) น้อย จึงยังคงมีความเชื่อในสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติสูงกว่ากลุ่มอื่น

จากตารางที่ 54 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 ครูและผู้ปกครอง มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน 16 พฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับสัมมุตฐานที่ตั้งไว้ โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะในพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมพืช การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ การละเล่น และการเล่นไหว้บวงสรวงผีล่างเทวดา ทั้งนี้น่าจะเกิดเป็นเพราะพฤติกรรมการควบคุมพืช การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ และการเล่นไหว้บวงสรวงผีล่างเทวดานั้น เป็นพฤติกรรมที่ผู้ทำได้รับประโยชน์แต่อาจเป็นผลเสียต่อผู้อื่น และยังทำให้ผู้ที่กระทำถูกตำหนิหรือขาดความเลื่อมใสจากผู้อื่น ดังนั้นผู้ที่เป็นครูซึ่งถูกคาดหวังจากสังคมให้มีบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดี จึงไม่สามารถกระทำพฤติกรรมเหล่านี้ให้ปรากฏแก่ผู้อื่น แต่เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าวเมื่อกระทำแล้วอาจได้รับผลประโยชน์ที่คุ้มค่า ผู้ที่เป็นครูจึงมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมดังกล่าว เนื่องจากยังเป็นคนธรรมดาที่ยังมีความโลภ ความหลง อยู่บ้าง

ส่วนพฤติกรรมการอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติและการละเล่นนั้น ก็สอดคล้องกับ
ในมาตราที่ 1 คือเป็นพฤติกรรมที่ครูกระทำมากรองจากกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 เนื่อง
จากเป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ผู้ที่เป็นครูจึงควรกระทำให้เป็น
แบบอย่างที่ดีต่อศิษย์หรือบุคคลทั่วไป

สำหรับพฤติกรรมการควบคุมน้ำ ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การแข่ง
สัตว์ และการนำสัตว์มาต่อสู้กันนั้น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และ
ผู้ปกครองมีแนวโน้มที่จะกระทำมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับในมาตราที่ 1 คือเป็น
พฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกระทำมากกว่ากลุ่มอื่นและยังเป็นพฤติกรรมที่จำเป็นในการ
ดำรงชีวิตตั้งได้กล่าวมาแล้ว

เป็นที่น่าสังเกตคือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีแนวโน้มที่จะกระทำ
พฤติกรรมการทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก และ
การไม่อนุรักษ์พลังงานมากกว่ากลุ่มอื่น ที่เป็นเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
นั้นอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นซึ่งมีวุฒิภาวะทางปัญญาและประสบการณ์การเรียนรู้ทางสังคมน้อยกว่า
กลุ่มอื่น ยกเว้นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งอยากที่จะกระทำพฤติกรรมดังกล่าว เนื่องจาก
ขาดความรู้ถึงผลเสียหายที่อาจเกิดตามมา แต่เนื่องจากยังไม่อยู่ในภาวะที่พร้อมจะกระทำ
พฤติกรรมดังกล่าวบางพฤติกรรม ทั้งยังถูกควบคุมโดยบิดา มารดา หรือผู้ปกครองไม่ให้
กระทำพฤติกรรมเหล่านี้ จึงทำให้ไม่สามารถกระทำได้แต่ก็มีแนวโน้มที่จะทำถ้ามีโอกาส

นอกจากนี้การที่กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรม
การควบคุมสัตว์มากกว่ากลุ่มอื่น ก็สามารถอธิบายด้วยเหตุผลเดียวกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
คือยังไม่อยู่ในภาวะซึ่งพร้อมจะกระทำได้เนื่องจากพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญา ยัง
ไม่เจริญเต็มที่ แต่ก็มีแนวโน้มที่จะกระทำถ้ามีโอกาสเช่นเดียวกัน

สำหรับพฤติกรรมการนำสัตว์มาต่อสู้กันนั้น เมื่อนำคะแนนมาวิเคราะห์หาความแปร
ปรวนทางเดียว (P) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกัน มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรม
นี้แตกต่างกัน แต่เมื่อนำความแตกต่างรายคู่มาเปรียบเทียบกับวิธีของเซฟเฟ ประการกว่าไม่
แตกต่างกัน

จากตารางที่ 57 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 ครูและผู้ปกครอง เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมจรรยาบรรณต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมการทำงานหลายพันธุส์ตัว การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน และการละเมิดวัตถุ มากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งสอดคล้องกับมาตราที่ 1 คือ เป็นพฤติกรรมที่ครูกระทำน้อยกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำจะได้รับการตำหนิ และผู้ที่อยู่ในฐานะครูซึ่งต้องเป็นแบบอย่างที่ดีจะต้องละเว้น อย่างไรก็ตามพฤติกรรมเหล่านี้ก็ยังพบอยู่ทั่วไปและครู เป็นผู้ที่มีโอกาสพบเห็นพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากมีโอกาสได้เดินทางหรือย้ายไปในที่ต่าง ๆ มากกว่ากลุ่มอื่น

ส่วนพฤติกรรมควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การใช้แรงงานสัตว์ และการฆ่าสัตว์นั้น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่ากลุ่มอื่น ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะพฤติกรรมเหล่านี้ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กระทำมากกว่ากลุ่มอื่นและเป็นพฤติกรรมที่พบได้ทั่วไปในท้องถิ่นของตน กลุ่มตัวอย่างทั้งสองจึงรายงานว่าเคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มาก

นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครอง เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมการทำงานอนุรักษ์ศิลปวัตถุ และการอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ มากกว่ากลุ่มอื่นซึ่งสอดคล้องกับในมาตราที่ 1 คือ พฤติกรรมเหล่านี้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กระทำมากกว่ากลุ่มอื่น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองของนักเรียนจึงรายงานว่าเคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่าตน

สำหรับพฤติกรรมการละเมิดสิ่งมีค่าและการแข่งสัตว์นั้น เมื่อนำคะแนนมาวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกัน เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมในด้านนี้แตกต่างกัน แต่เมื่อนำความแตกต่างรายคู่มาเปรียบเทียบกับวิธีของ Scheffe ปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

จากตารางที่ 50 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 ครูและผู้ปกครอง คิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมจรรยาบรรณต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันมากถึง 18 พฤติกรรม โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 5 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 คิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการควบคุมหน้า การควบคุม สัตว์ การควบคุมพืช การทำลายทรัพยากรธรณี การทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช การ ไม้อนุรักษ์พลังงาน การอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ และการล่าสัตว์ตก มากรวมกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งสอดคล้องในมาตราที่ 1 และมาตราที่ 2 นั่นคือ พฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่าง ทั้งสองกลุ่มกระทำหรือมีแนวโน้มที่จะกระทำมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากความจำเป็นในการ ดำรงชีพและความพร้อมของร่างกายที่สามารถทำได้ ทั้งยังเป็นพฤติกรรมที่สามารถพบได้ทั่วไป ในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างทั้งสองจึงคิดว่าผู้อื่นน่าจะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้ถ้ามี โอกาส เช่นเดียวกับตน

ส่วนพฤติกรรมความรักลสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การแย่งสัตว์ การนำสัตว์มาต่อสู้อัน กัน การทดลองกับสัตว์ การฆ่าสัตว์ การเข่นใจหัวบวงสร่วงมีล่างเทวดา และความเชื่อใน โสยคำสตรนั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครุคิดว่าผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มากที่สุด รองลงไปคือ ผู้ปกครองและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิด ว่าผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้น้อยที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้น ยังมีพัฒนาการด้านสติปัญญา ประสพการณ์ทางสังคมโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้อง กับสิ่งแวดล้อมน้อยกว่ากลุ่มอื่น นอกจากนี้พัฒนาการทางร่างกายก็ยังไม่พร้อมที่จะกระทำ พฤติกรรมบางพฤติกรรมที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นจึงคิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรม เหล่านี้น้อย ในทางตรงข้ามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครุ ผู้ปกครอง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทางสังคมมากกว่า จึงคิดว่าผู้อื่นน่าจะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้ถ้ามี โอกาสมากกว่าด้วย

สำหรับพฤติกรรมการทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรกนั้น เรื่อนาคะแนนมาวิเคราะห์ความ แปรปรวนทางเดียว (F) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกันคิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำ พฤติกรรมนี้แตกต่างกัน แต่เรื่อนาคความแตกต่างรายคู่มาเปรียบเทียบพหุคูณด้วยวิธีของ เฟฟเฟ่ ปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 2 จากตารางที่ 5๓, 54, 57 และ 60 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่มี สถานภาพต่างกันคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 ครุ และผู้ ปกครอง มีพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ซึ่ง สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้และเป็นที่น่าสนใจก็คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 5 มีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมมากกว่ากลุ่มอื่นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับสัตว์

ส่วนพฤติกรรมการอนุรักษ์และการทำลายกับการล่าสัตว์ นั้นพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กระทำมากกว่ากลุ่มอื่นแต่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการอนุรักษ์และการทำลายมากกว่ากลุ่มอื่น และพฤติกรรมการล่าสัตว์นั้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูมีแนวโน้มที่จะกระทำมากกว่ากลุ่มอื่น

นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมปีที่ 6 และมัธยมปีที่ 3 เคยกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตธรรมชาติมากกว่ากลุ่มอื่น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนี้กลับเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู

จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ของบุคคลเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์อย่างมากต่อพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมของบุคคล ซึ่งความแตกต่างในด้านสถานการณ์นี้ สามารถสรุปได้ว่า เนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญที่น่าจะมีผลมากที่สุดคือ

1. ระดับการศึกษา บุคคลในแต่ละสถานการณ์ย่อมมีระดับการศึกษาที่ต่างกันและระดับการศึกษาก็มีความสัมพันธ์กับระดับสติปัญญา นั่นคือผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำมักจะมีความสามารถในการคิด การจำแนก การประเมิน และการไตร่ตรองใช้เหตุผลน้อยกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง และความสามารถดังกล่าวก็มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมหรือแนวโน้มของพฤติกรรมของบุคคลด้วย นอกจากนี้การที่บุคคลได้รับการศึกษาในระดับสูงกว่า ย่อมจะได้รับถ่ายทอดค่านิยม ระเบียบ จริยธรรมและกฎเกณฑ์ของสังคมมากกว่าบุคคลที่ได้รับการศึกษาในระดับต่ำ เพราะการศึกษาจะสอนให้รู้จักความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิด โดยการปลูกฝังความสำนึกในตัวของบุคคล ซึ่งจะทำให้เป็นคนมีระเบียบวินัยตามกฎเกณฑ์ของสังคม (สัทธยา สัทธยาวิวัฒน์ 2523 : 164)

2. ระดับอายุ ความแตกต่างในระดับอายุของบุคคลมีผลต่อวุฒิภาวะทางปัญญา เด็กจะมีความสามารถในการคิด ใช้เหตุผลทางนามธรรม (abstract thinking) ดีกว่าผู้ใหญ่ไม่สามารรถคิดได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งเท่าผู้ใหญ่

นอกจากนี้วัยที่ต่างกันย่อมทำให้บุคคลมีประสบการณ์การ เรียนรู้ทางสังคมแตกต่างกันทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ นั่นคือผู้ที่สูงอายุน้อยได้เห็น ได้ยิน ได้อ่านสิ่งต่าง ๆ มาก

กว่าผู้ที่อ่อนวัยกว่า และสิ่งที่บุคคลแต่ละระดับอายุได้เรียนรู้ก็มีความแตกต่างกันด้วย และคนที่ต่างวัยกันย่อมจะมีลักษณะทางบุคลิกภาพและอารมณ์ที่แตกต่างกัน อันเป็นผลมาจากพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และสังคม

อาชีพหลักของครอบครัว

ตอนที่ 1 จากตารางที่ 64 แสดงว่าผลการวิจัยส่วนใหญ่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ คือบุคคลที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพต่างกันมีพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน จำนวน 18 พฤติกรรม คือ การควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช การทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ การละเมิดวัตถุ ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การทดลองกับสัตว์ การฆ่าสัตว์ การเช่นไหว้บวงสรวงผีล่าง เทวดา ความเชื่อในไสยศาสตร์ การแข่งสัตว์ และการนำสัตว์มาต่อสู้กัน โดยผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพใช้แรงงานเคหะพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะอาชีพผู้ใช้แรงงานเช่น ช่างนา ช่างไร่ ช่างสวน และกรรมกรต่าง ๆ เป็นอาชีพที่มีความผูกพันกับธรรมชาติอย่างมาก เนื่องจากการดำรงชีวิตขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงานจึงมีพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช การใช้แรงงานสัตว์ การทดลองกับสัตว์ และการฆ่าสัตว์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอสำหรับเลี้ยงครอบครัวและนำไปขายเพื่อเป็นรายได้มาใช้จ่ายในครอบครัวและเป็นทุนในการประกอบอาชีพต่อไป และเนื่องจากผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงานส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำ จึงทำให้มีพฤติกรรมในด้านการทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงานและการไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุมาก ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์เพราะความจำเป็นในการประกอบอาชีพไม่มีเวลาจะมาอนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใช้แรงงานยังคงอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากกว่ากลุ่มอื่น จึงเห็นความสำคัญของความงามตามธรรมชาติ เพราะธรรมชาติให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่จำเป็นในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ช่างนา ช่างไร่ที่เลี้ยงสัตว์ไว้ใช้งานก็มีความผูกพันกับสัตว์เลี้ยงของตนมาก เพราะต้องอาศัยแรงงานหรือผลผลิตเช่น ไช้มาบริโภคหรือจำหน่าย ดังนั้นผู้ใช้แรงงานเป็นอาชีพหลักของครอบครัวแม้จะต้องใช้เวลาทำงานเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังแบ่งเวลาเพื่ออนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ และดูแลสัตว์เลี้ยงของตน จึง

ทำให้มีพฤติกรรมในด้านการอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติและความรักสัตว์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และเนื่องจากเป็นผู้ที่มีการศึกษาต่ำ รวมทั้งต้องผลกับความแปรปรวนของธรรมชาติ กลุ่มที่มีอาชีพใช้แรงงานส่วนใหญ่จึงยังคงมีความเชื่อในเรื่องผีลางเทวดา และมีพฤติกรรมการเช่น ไหว้บวงสรวงผีลางเทวดามากกว่ากลุ่มที่มีอาชีพอื่น ซึ่งผลการวิจัยในด้านนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ ประสาร มาลากุล ณ ออยุธยา (2528 : 61 - 64) ซึ่งพบว่ากลุ่มผู้ใช้แรงงานมีค่านิยมในด้านอนุรักษ์นิยม ความศักดิ์สิทธิ์ของศาลาและพิธีกรรมมากกว่ากลุ่มอื่น ส่วนพฤติกรรมการแย่งสัตว์นั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักของครอบครัวรับราชการมีพฤติกรรมนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งน่าจะเป็นเพราะอาชีพรับราชการเป็นอาชีพที่มีระยะเวลาในการทำงานที่แน่นอน เมื่อหมดเวลาทำงานผู้ใช้อาชีพรับราชการก็มักจะมีการพักผ่อนหย่อนใจในเวลาว่าง และพฤติกรรมการแย่งสัตว์ก็เป็นการพักผ่อนอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด ดังนั้นผู้ใช้อาชีพรับราชการจึงมีพฤติกรรมในด้านนี้มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพอื่นซึ่งมีเวลาในการทำงานที่ไม่แน่นอน และไม่ค่อยมีเวลาว่างมากนัก

สำหรับพฤติกรรมการล่าสัตว์ การนำสัตว์มาต่อสู้กันและความเชื่อในไสยศาสตร์ เมื่อนำมาวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักของครอบครัวต่างกัน มีพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ ปรากฏว่า ไม่แตกต่างกัน

จากตารางที่ 67 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักของครอบครัวต่างกัน มีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน 11 พฤติกรรม คือ การควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การเช่นไหว้บวงสรวงผีลางเทวดา การทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก และการไม่อนุรักษ์พลังงาน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับตารางที่ 64 นั่นคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักเป็นผู้ใช้แรงงาน มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช ความรักสัตว์ และการใช้แรงงานสัตว์ มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต และเป็นพฤติกรรมที่กระทำมากกว่ากลุ่มอื่น ผู้ที่ประกอบอาชีพใช้แรงงานซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากที่สุดจึงมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่ากลุ่มอื่น สำหรับพฤติกรรมการทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช และการไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ ผู้ที่มีอาชีพหลัก

ของครอบครัวที่เป็นลูกจ้างเอกชน ธุรกิจการค้า และข้าราชการ มีแนวโน้มที่จะกระทำมากกว่าผู้ใช้แรงงาน ที่เป็นเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะพฤติกรรมเหล่านี้ เป็นพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ยอมรับและขัดต่อกฎหมาย ผู้ที่กระทำจะถูกลงโทษถ้าถูกจับได้ แต่ก็ เป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำได้รับประโยชน์ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพธุรกิจการค้า ลูกจ้างเอกชน และข้าราชการ จึงไม่กระทำพฤติกรรมเหล่านี้เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ แต่ก็มีแนวโน้มที่จะกระทำถ้ามีโอกาส ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใช้แรงงานนั้นจำเป็นต้องทำเพื่อความอยู่รอดเพื่อการดำรงชีวิต และถ้าไม่จำเป็นก็จะไม่กระทำเพราะอาจได้รับโทษ จึงมีแนวโน้มที่จะกระทำน้อยกว่ากลุ่มอื่น

ส่วนพฤติกรรมการเช่นไหว้วางสิ่งของมีค่าลง เทวดานั้น จากตารางที่ 64 พบว่ากลุ่มผู้ใช้แรงงานมีพฤติกรรมนี้มาก แต่กลุ่มที่รับราชการตอบว่ามีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนี้มากกว่ากลุ่มอื่น

สำหรับพฤติกรรมการทำให้สิ่งแวดลอมสกปรกและการไม่อนุรักษ์พลังงานนั้น เมื่อนำมาวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักของครอบครัวแตกต่างกันมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนี้ต่างกัน แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบพฤติกรรมด้วยวิธีของเชฟเฟ ประากฎว่าไม่แตกต่างกัน

จากตารางที่ 70 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักของครอบครัวแตกต่างกัน เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน 16 พฤติกรรม คือ การควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การทำลายทรัพยากรธรณี การไม่อนุรักษ์พลังงาน การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การละเมิดสิ่งมีค่า ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การฆ่าสัตว์ การทำลายพันธุ์สัตว์ การควบคุมพืช การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การเช่นไหว้วางสิ่งของมีค่าลง เทวดา การละเมิดวัตถุ การแข่งสัตว์และความเชื่อในไสยศาสตร์ โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพธุรกิจการค้า รับราชการ และลูกจ้างเอกชน เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมการควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช การทำลายทรัพยากรธรณี การทำลายพันธุ์สัตว์ การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก การไม่อนุรักษ์พลังงาน และการเช่นไหว้วางสิ่งของมีค่าลง เทวดา มากกว่ากลุ่มผู้ใช้แรงงานที่ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะพฤติกรรมเหล่านี้ กลุ่มผู้ใช้แรงงานกระทำมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนผู้มีอาชีพธุรกิจการค้า รับราชการ และลูกจ้างเอกชน แม้จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเหล่านี้บ้างตามหน้าที่หรือกิจการค้าของตน แต่ก็ไม่ได้กระทำพฤติกรรม

เหล่านี้ด้วยตัวเองโดยตรง และมักจะเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมนี้มากกว่าตนเป็นส่วนใหญ่

ส่วนพฤติกรรมการไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ และการฆ่าสัตว์ กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพผู้ใช้แรงงานเคยเห็นผู้อื่นกระทำมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งน่าจะเห็นเพราะพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่กลุ่มผู้ใช้แรงงานกระทำ และมีความใกล้ชิดมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการ ลูกจ้างเอกชน หรือผู้ประกอบการการค้า ซึ่งมักจะทำงานอยู่ในเขตเมือง ในอาคารสำนักงานมากกว่าจะทำงานกลางแจ้ง อีกทั้งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมเฉพาะอาชีพผู้ใช้แรงงานมากกว่า ผู้ใช้แรงงานจึงกระทำและเห็นผู้อื่นที่ร่วมอาชีพเดียวกันกระทำมากกว่ากลุ่มที่ประกอบอาชีพอื่น

นอกจากนี้พฤติกรรมการละเมิดสิ่งมีค่าอื่นพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพผู้ใช้แรงงานเคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมนี้มากกว่าผู้อื่น เนื่องจากผู้ประกอบการใช้แรงงานส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2523 : 7) จึงมีพฤติกรรมในด้านนี้น้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพรับราชการ ธุรกิจการค้า และลูกจ้างเอกชน ซึ่งน่าจะมีความผิดกฎหมายในด้านนี้มากกว่า เนื่องจากมีรายได้และความเป็นอยู่ดีกว่าผู้ใช้แรงงาน และส่วนใหญ่มักชอบแสดงตนว่ามีฐานะดีกว่าผู้อื่น ในลักษณะการแข่งขันกันในด้านวัตถุและสิ่งมีค่าต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีฐานะดี

สำหรับพฤติกรรมการละเมิดวัตถุ การแข่งสัตว์และความเชื่อในไสยศาสตร์ เมื่อนำมาวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพหลักของครอบครัวต่างกัน เคยเห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมนี้แตกต่างกัน ($p < .05$ หรือต่ำกว่า) แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบพหุคูณด้วยวิธีของเชฟเฟ่ ปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

จากตารางที่ 78 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักของครอบครัวต่างกัน คิดว่าผู้อื่นจะมีแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน 13 พฤติกรรม คือ การควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช การทำลายทรัพยากรธรณี การทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ การละเมิดวัตถุ ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การแข่งสัตว์ และการนำสัตว์มาต่อสู้อัน โดยผู้ใช้แรงงานคิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมน้ำ การควบคุมสัตว์ การควบคุมพืช การทำลายทรัพยากรธรณี การทำลายพันธุ์สัตว์ การทำลายพันธุ์พืช การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ และการละเมิดวัตถุ มากกว่ากลุ่มอื่น

ที่เป็นเช่นนี้ อาจจะเป็นเพราะผู้มีอาชีพใช้แรงงานอยู่ในสภาพแวดล้อมคล้าย ๆ กัน ลักษณะการทำงานคล้ายคลึงกัน และมีการร่วมมือกันทำงานในบางโอกาส ดังนั้นพฤติกรรมเหล่านี้จึงเป็นพฤติกรรมที่กลุ่มผู้ใช้แรงงานกระทำอยู่เป็นกิจวัตรในการดำรงชีวิต และเป็นพฤติกรรมที่กลุ่มผู้ใช้แรงงานเองสามารถพบได้ทั่วไปในสังคมของตน ซึ่งน่าจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มผู้ใช้แรงงานคิดว่าผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้ถ้ามีโอกาส

ส่วนพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสัตว์คือ ความรักสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์ การแย่งสัตว์ และการนำสัตว์มาต่อสู้อันนั้น กลุ่มที่มีอาชีพธุรกิจการค้า คิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำเหล่านี้มาก เนื่องจากผู้ที่มีอาชีพธุรกิจการค้าส่วนใหญ่จะไม่ได้เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์โดยตรง แต่ก็มีโอกาสได้ติดต่อกับการค้ากับผู้ที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์หรืออาชีพที่ต้องใช้แรงงานสัตว์มากกว่ากลุ่มอื่น ดังนั้นผู้ที่ประกอบอาชีพธุรกิจการค้า จึงคิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่าตน

ตอนที่ 2 จากการอธิบายผลในตอนที่ 1 แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพหลักต่างกัน ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักของครอบครัวเป็นผู้ใช้แรงงาน มีพฤติกรรมในด้านที่เกี่ยวกับการควบคุมสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และการทำลาย ความสัมพันธ์กับสัตว์ และความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ มากกว่ากลุ่มอื่น และยังมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการควบคุม และความสัมพันธ์กับสัตว์มากกว่าผู้อื่นด้วย ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกันทั้ง 4 มาตรฐาน

เป็นที่น่าสังเกตว่า พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการทำลายนั้น แม้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใช้แรงงานจะมีพฤติกรรมในด้านนี้มาก แต่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกจ้างเอกชนมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนี้มากกว่า และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใช้แรงงานก็คิดว่าผู้อื่นมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมในด้านนี้มากกว่าตนเช่นกัน

นอกจากนี้พฤติกรรมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งกลุ่มผู้ใช้แรงงานกระทำมากกว่ากลุ่มอื่นนั้น ปรากฏว่ากลุ่มที่มีอาชีพรับราชการกลับมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนี้มากกว่ากลุ่มผู้ใช้แรงงาน

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักของครอบครัวแตกต่างกัน มีพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มนิยมพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้จะเป็นเพราะสาเหตุสำคัญคือ ความแตกต่างในลักษณะของอาชีพต่าง ๆ นั่นคือ

อาชีพรับราชการ เป็นอาชีพที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ บุคคลที่ประกอบอาชีพนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีความรู้ ในการทำงานมีหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรง มีระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดและมีบทลงโทษที่แน่นอน โดยมีผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ควบคุม เป็นอาชีพที่มีความมั่นคงในชีวิต

อาชีพใช้แรงงาน เป็นอาชีพที่ต้องอาศัยแรงงานมาก ได้รับการยกย่องน้อยกว่าอาชีพอื่น ๆ ส่วนใหญ่ต้องทำงานกลางแจ้ง มีความอดทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ และต้องอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต ดังนั้นผู้ที่ประกอบอาชีพนี้จึงมักมีรายได้น้อย และส่วนมากได้รับการศึกษาน้อย แต่เป็นอาชีพที่อิสระขึ้นกับความสามารถและความพากเพียรของแต่ละบุคคล เป็นอาชีพที่มีความมั่นคงในชีวิตน้อย

อาชีพธุรกิจการค้า เป็นอาชีพที่ต้องใช้ไหวพริบในการทำงานมาก ผู้ประกอบอาชีพนี้ต้องเป็นคนที่มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ เพราะเป็นอาชีพที่ต้องแข่งขันกัน เพื่อให้ได้โอกาสประสบความสำเร็จมากที่สุด ผู้ประกอบอาชีพนี้ส่วนใหญ่จะมีฐานะดี มีความมั่นคงในชีวิต ได้รับการยกย่องในสังคมและเป็นอาชีพที่มีความเป็นอิสระ

อาชีพลูกจ้างเอกชน เป็นอาชีพที่เป็นอิสระมากกว่าอาชีพรับราชการ ผู้ที่ประกอบอาชีพนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาดีและมีความสามารถในหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี การทำงานมีระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ น้อยกว่าอาชีพรับราชการ แต่มีรายได้น้อยกว่าและมีความมั่นคงในชีวิตน้อยกว่า เป็นอาชีพที่ได้รับการยกย่องจากสังคม

จะเห็นได้ว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพแต่ละอาชีพมีการดำเนินชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน ทำให้มีความรู้ ความคิด และความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้การถ่ายทอดแนวความคิดต่าง ๆ ในการอบรมเลี้ยงดูแก่สมาชิกในครอบครัวแตกต่างกัน ซึ่งมีผลให้การดำเนินชีวิตของผู้ที่มีอาชีพหลักของครอบครัวแต่ละอาชีพแตกต่างกันด้วย

นอกจากนี้ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัวที่มีอาชีพหลักแต่ละอาชีพยังแตกต่างกันด้วย นั่นคืออาชีพผู้ใช้แรงงานโดยทั่วไปมีระดับการศึกษาและรายได้ต่ำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2523 7) ส่วนอาชีพรับราชการ ธุรกิจการค้า และลูกจ้างเอกชน ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาและรายได้สูงกว่า จากการศึกษายอง เบญจมาศ ภูมิพันธ์ (2515 25) พบว่าความแตกต่างด้านฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัว มีผลทำให้ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กแตกต่างกัน และจากการศึกษาของจรรยา สุวรรณทัต (2524 11) พบว่า ครอบครัวระดับต่ำมีการอบรมเลี้ยงดูที่เน้นให้เด็กมีความเคารพเชื่อฟัง หรือถืออำนาจของผู้ปกครองเป็นใหญ่ มุ่งหวังให้ทำตามกฎเกณฑ์ภายนอก มีการลงโทษทางกายรุนแรงและบ่อยครั้ง ในขณะที่ครอบครัวระดับกลางจะเน้นให้เด็กมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีการควบคุมตนเอง ช่วยเหลือตนเอง มีการใช้เหตุผลให้ความรักและความอบอุ่น ไม่นิยมการลงโทษทางกายอย่างรุนแรง

กล่าวโดยสรุป จะได้ว่าผู้ที่มีอาชีพหลักของครอบครัวแต่ละอาชีพย่อมจะมีการดำเนินชีวิต สภาพแวดล้อม ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ความแตกต่างเหล่านี้สิ่งนี้จะส่งผลให้บุคคลที่มีอาชีพหลักของครอบครัวแตกต่างกัน มีพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย